

de mos

Jaargang 30
Maart 2014

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

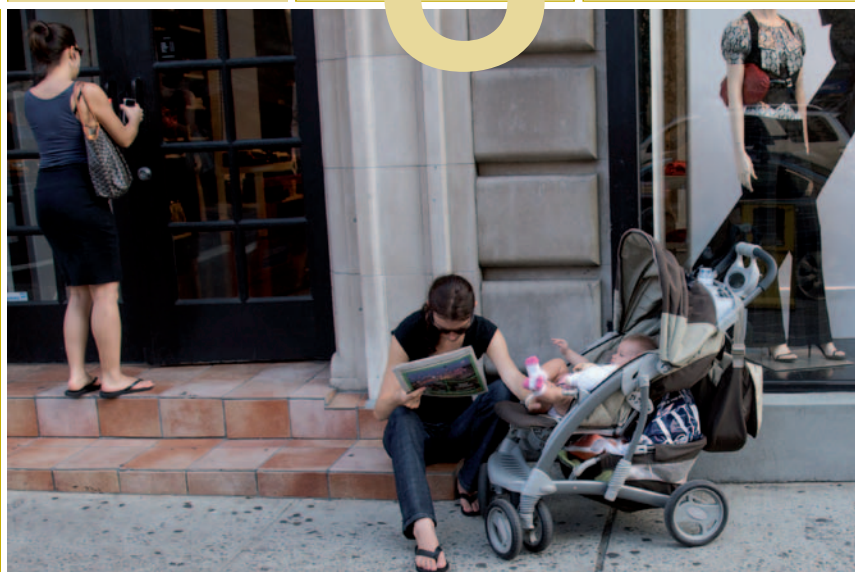
Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

3

NIDI

inhoud

- 1 De moderne vrouw blijft haar opvattingen trouw
- 4 Later AOW, meer werkenden?
- 8 Het NIDI is gered! Demografisch toponderzoek blijft behouden voor Nederland

De moderne vrouw blijft haar opvattingen trouw

KATIA BEGALL

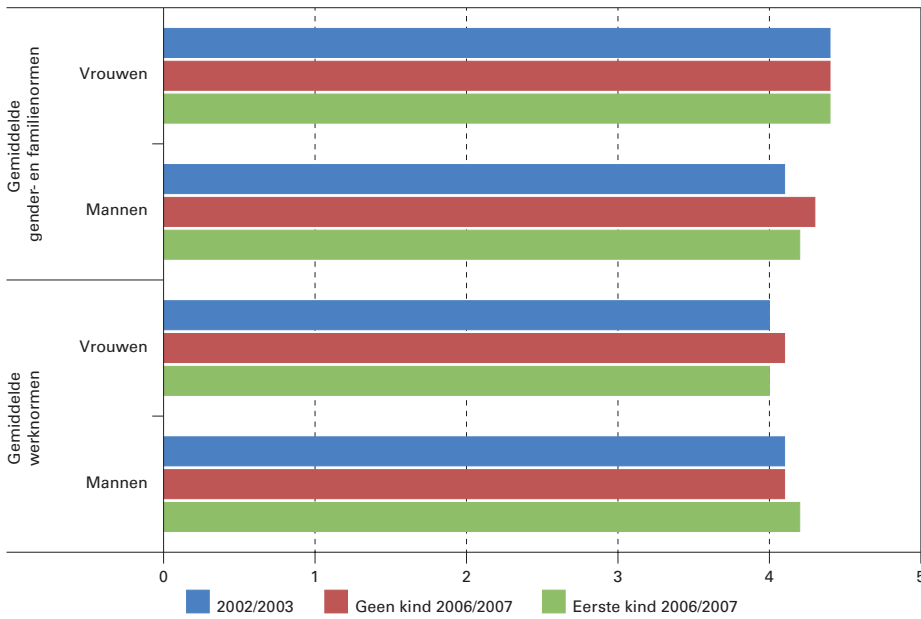
Het eerste kind brengt niet alleen veel leven in de brouwerij, het zet paren ook aan om de taken anders te verdelen. Gaat dit gepaard met verschuivende opvattingen en normen over werk en gezin? Op basis van het langlopende onderzoek Familiebanden in Nederland worden paren in de tijd gevolgd. De eersteling maakt de taakverdeling tussen mannen en vrouwen traditioneler: de man richt zich meer op het werk en de vrouw juist minder. De opvattingen over gezin en familie veranderen echter niet door de komst van een kind.

Veel onderzoek naar de taakverdeling tussen mannen en vrouwen richt zich niet alleen op gedrag, maar ook op opvattingen en normen die mannen en vrouwen erop na houden over die bewuste taakverdeling. Er is echter niet altijd een duidelijk verband tussen wat mensen zeggen en wat zij doen. Zo is in Nederland de taakverdeling tussen mannen en vrouwen behoorlijk traditioneel. Dat wil zeggen dat vrouwen een groter gedeelte van het huishoudelijk werk en de zorgtaken op zich nemen en minder uren betaald werk verrichten dan mannen. Deze feitelijke taakverdeling komt echter niet overeen met de opvattingen en normen die er leven ten opzichte van diezelfde taakverdeling. Mannen en vrouwen blijken er vaak minder traditionele opvattingen op na te houden dan hun gedrag doet vermoeden. Deze schijnbare paradox kan enigszins worden verklaard door niet alleen te kijken naar alle paren samen, maar door verschillen te bestuderen tussen jonge kinderloze paren en ouders van thuiswonende kinderen. Dan valt namelijk op dat de kinderloze stellen met moderne opvattingen over de rollen van mannen en vrouwen er aardig in slagen het betaalde en onbetaalde werk ook gelijk te verdelen. En vooral ouders van jonge kinderen hebben een meer traditionele taakverdeling.

Geboorte eerste kind verandert de taakverdeling

De geboorte van een eerste kind heeft een ingrijpend effect op de taakverdeling in het huishouden. Een baby vergroot natuurlijk de hoeveelheid huishoudelijk werk

Figuur 1. Verandering in gender- en familiewaarden en werknormen van respondenten zonder kinderen in de periode 2002-2003 en 3 jaar later, met en zonder kinderen

Bron: NKPS 2002/03 en 2006/07; N=575.

STELLINGEN

Gender- en familiewaarden

- Een man en een vrouw mogen ongehuwd samenwonen
- Een kind mag zelf beslissen met wie het wil trouwen
- Twee mannen of twee vrouwen mogen ongehuwd samenwonen
- Een vrouw moet stoppen met werken als ze een kind krijgt
- De mening van de ouders moet een belangrijke rol spelen bij de keuze van een partner voor hun kind
- Gehuwden met jonge kinderen mogen niet scheiden
- Alleenstaande vrouwen kunnen hun kinderen goed opvoeden
- Het is onnatuurlijk als vrouwen in een bedrijf leiding uitoefenen over mannen
- Het is voor jongens belangrijker dan voor meisjes dat zij later hun eigen inkomen kunnen verdienen
- Een moeder die werkt, kiest voor zichzelf in plaats van voor het gezin

Werknormen

- Ik ben bereid extra klusjes op te knappen als dat het bedrijf ten goede komt
- Ik vind het erg belangrijk dat ik mijn werk goed doe
- Ik werk liever over dan dat ik iets niet op tijd af krijg op mijn werk
- Mijn werk is erg belangrijk voor me

en doordat vrouwen eerst bevallingsverlof hebben en daarna vaak minder uren betaald gaan werken, verschuift op dit vlak de balans tussen mannen en vrouwen na de geboorte van een eerste kind. Een interessante vraag is of deze verandering in de taakverdeling gerelateerd is aan een verandering in opvattingen over gender- en familiewaarden en betaald werk. Er bestaan namelijk verschillende theoretische ideeën over de stabiliteit van opvattingen en normen. Aan de ene kant is er de gedachte dat deze al tijdens de jeugd door opvoeding, socialisatie en ervaringen worden vastgelegd en daarna min of meer stabiel blijven. Aan de andere kant bestaat er een meer dynamische benadering waarbij ervan uit wordt gegaan dat mensen ernaar streven om hun opvattingen en normen te laten sporen met hun gedrag. Wanneer, zoals door de geboorte van het eerste kind, een verandering in gedrag optreedt, zou dit dus op den duur moeten leiden tot een aanpassing van opvattingen en normen.

Met gegevens van het langlopende onderzoek Familiebanden in Nederland (Netherlands Kinship Panel Study) is het mogelijk deze laatste vraag nader te onderzoeken. Voor het NKPS zijn dezelfde respondenten in de afgelopen 10 jaar drie keer ondervraagd. Met deze gegevens kan worden onderzocht in hoeverre door de geboorte van een eerste kind de taakverdeling en de opvattingen en normen van mannen en vrouwen veranderen. Er wordt in dit artikel alleen gekeken naar de groep respondenten die nog geen kinderen had toen zij de eerste keer werden ondervraagd, maar toen wel met een partner samenwoonden of getrouwd waren en ook bij de volgende meting, drie jaar later, nog met dezelfde partner samenwoonden. Bij die meting heeft van deze groep respondenten 40 procent ondertussen een eerste kind gekregen. Omdat de groep waar het in dit onderzoek om gaat relatief klein is en bij elke volgende meting ook nog een deel van de respondenten verloren gaat, is alleen gekeken naar de eerste twee metingen.

Gender- en familiewaarden en werknormen

Met gender- en familiewaarden worden opvattingen en waarden bedoeld die betrekking hebben op de relatie en gedragingen van mannen en vrouwen in het publieke en privé domein. Genderwaarden worden gemeten door respondenten te vragen in hoeverre zij het eens zijn met de stellingen over onder meer werkende moeders. Vragen over familiewaarden hebben bijvoorbeeld betrekking op de acceptatie van ongetrouwd samenwonen of echtscheiding bij ouders van jonge kinderen (zie kader). Internationaal vergelijkend onderzoek wijst uit dat in de afgelopen decennia mensen in westerse landen er minder traditionele opvattingen op na zijn gaan houden, ook al blijven er verschillen tussen landen bestaan. Door deze vragen samen te voegen tot een soort index van de consensus over gender- en familiewaarden kan men in één oogopslag zien hoe traditioneel of modern mannen en vrouwen denken, waarbij hogere waarden staan voor meer moderne opvattingen.

Met werknormen wordt het belang bedoeld dat mensen hechten aan hun baan en het goed uitvoeren ervan. Dit wordt gemeten door de instemming met stellingen zoals ‘mijn werk is erg belangrijk voor me’ of ‘ik werk liever over dan dat ik iets niet op tijd afkrijg’ (zie kader). Net als de gender- en familiewaarden wordt ook hier een gemiddelde consensus berekend waarbij een hogere waarde betekent dat men sterkere werknormen heeft.

In figuur 1 staan de gemiddelde waarden van de gender- en familiewaarden en werknormen voor mannen en vrouwen gemeten in 2002-2003 en drie jaar later, opgesplitst naar paren die in de tussentijd wel of geen eerste kind hebben gekregen. Wat opvalt, is dat er bijna geen verschil zichtbaar is tussen de twee meetmomenten, en ook dat mannen en vrouwen niet sterk van elkaar verschillen, ook al hebben vrouwen een beetje modernere gender- en familiewaarden.

Verdeling van betaald en onbetaald werk

Ook de taakverdeling van paren is bekeken. Bij betaald werk kan er onderscheid worden gemaakt tussen drie verschillende typen. Ten eerste, de paren waarbij de man voltijd werkt en de vrouw niet of in deeltijd. Zoals te zien is in figuur 2 viel bijna de helft van de toen nog kinderloze paren in 2002-2003 in deze categorie. Drie jaar later vallen 41 procent van de kinderloze stellen en 76 procent van de jonge ouders in deze categorie. De tweede grote groep zijn de tweeverdieners, waarbij beide partners voltijd werken. In 2002-2003 maakten 40 procent van de paren deel uit van deze groep, maar drie jaar later is deze groep onder jonge ouders geslonken tot 9 procent. Hier is de verwachte reductie in werktijd van vrouwen na de geboorte van het eerste kind duidelijk te zien. De derde categorie bestaat uit paren waarin de man in deeltijd werkt. Deze groep is relatief klein en stabiel over tijd, de geboorte van een eerste kind maakt hier geen verschil.

Bij de verdeling van het onbetaalde werk is dezelfde verschuiving te zien als bij het betaalde werk. Bij de eerste meting verdeelde bijna de helft

van de toen kinderloze paren het huishoudelijk werk in gelijke mate onder elkaar. Drie jaar later geeft 57 procent van de kinderloze paren en 64 procent van de jonge ouders aan dat de vrouw meer dan de helft van de huishoudelijke taken (koken, boodschappen doen, schoonmaken) op zich neemt. Terwijl er bij de verdeling van het betaalde werk weinig verandert bij de stellen die geen eerste kind hebben gekregen is er wat de verdeling van het onbetaalde werk betreft dus ook in deze groep een verschuiving naar een meer traditionele taakverdeling te zien, zij het minder sterk dan in de groep jonge ouders.

Kans op eerste kind en spanning taakverdeling

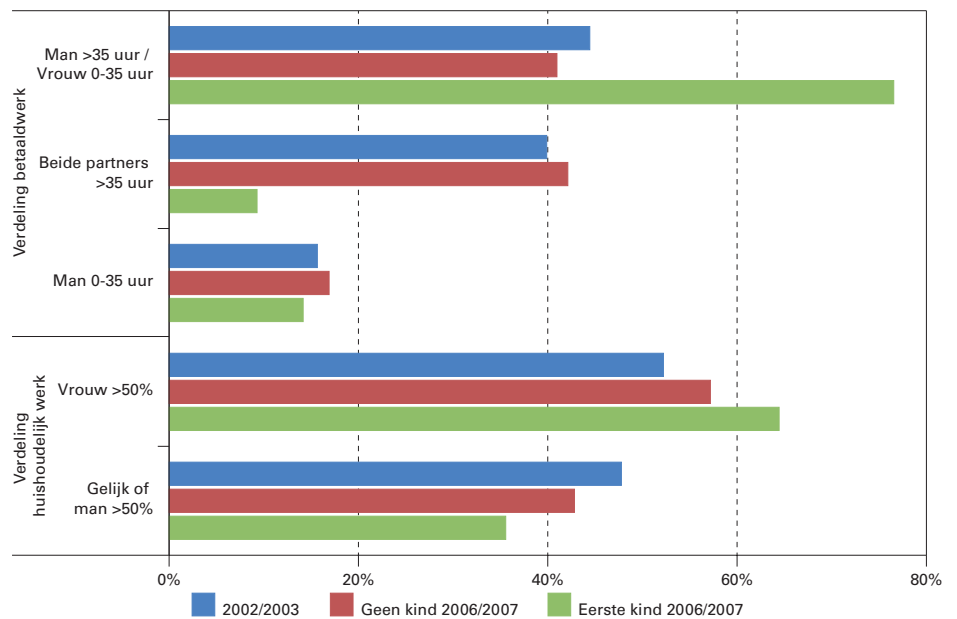
Om meer inzicht te krijgen in de verandering van opvattingen en normen en de taakverdeling na de geboorte van het eerste kind kunnen de onderlinge relaties van deze uitkomsten samen worden gemodelleerd. Er wordt niet alleen gekeken naar wat er na de eerste geboorte gebeurt, maar ook of vrouwen en mannen met bepaalde opvattingen of manieren waarop zij de taken hebben verdeeld een grotere kans hebben om een eerste kind te krijgen. Het blijkt dat vrouwen met modernere opvattingen een kleinere kans hebben om in de volgende drie jaar een eerste kind te krijgen. Voor mannen ligt dat anders: of een man nu traditionele of moderne opvattingen heeft maakt op dit vlak niets uit. Dit resultaat bevestigt eerder onderzoek uit andere landen waar een soortgelijk effect voor vrouwen is gevonden. Daarnaast hebben tweeverdieners in vergelijking tot de paren waar ten minste één van de partners in deeltijd werkt een hogere kans om hun eerste kind te krijgen. Hierbij is gecorrigeerd voor zowel verschillen in leeftijd als in opleiding.

Hoe zit dat met een mogelijke spanning tussen werk en waarden? De relatie tussen opvattingen en normen met de werkelijke taakverdeling is bij de eerste meting zoals verwacht consistent. Voor dat zij kinderen krijgen verdelen de partners het betaalde en onbetaalde werk in overeenstemming met hun normen: meer traditionele gender- en familiewaarden vergroten de waarschijnlijkheid dat de vrouw meer dan de helft van het huishouden doet. Hetzelfde geldt voor werknormen: bij paren waarin beide partners voltijds werken hebben zowel mannen als vrouwen sterkere werknormen en hechten dus meer belang aan betaald werk en het goed uitvoeren van de taken.

Veranderingen normen en waarden na de eerste geboorte

Opvattingen beïnvloeden dus in zekere mate het krijgen van het eerste kind, maar hoe verlopen zaken binnen het gezin zodra het eerste kind een feit is? Welke opvattingen over de taakverdeling hebben mannen en vrouwen en hoe ontwikkelt de taakverdeling daadwerkelijk? Het eerste dat opvalt, is dat de gender- en familiewaarden van mannen noch die van vrouwen veranderen. Er is dus geen sprake van een verschuiving in de richting van meer traditionele opvattingen onder jonge ouders vergeleken met mannen en vrouwen die geen kind hebben gekregen. Er treedt wel een verandering op in de werknormen en hier ont-

Figuur 2. Verandering in verdeling van betaald en onbetaald werk van respondenten zonder kinderen in de periode 2002-2003 en 3 jaar later, met en zonder kinderen

Bron: NKPS 2002/03 en 2006/07; N=575.

wikkelen mannen en vrouwen zich in uiteenlopende richtingen. Terwijl vaders door de geboorte van een eerste kind meer belang gaan hechten aan het goed uitvoeren van hun baan, worden deze werknormen bij jonge moeders juist minder sterk. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat als vrouwen hun werkuren reduceren dit ook meer druk legt op de man om financieel voor het gezin te zorgen. Er is geen direct effect van de geboorte van het eerste kind op de verdeling van de huishoudelijke taken.

Een laatste opmerkelijke waarneming is dat in de tweede meting de relatie tussen opvattingen en de taakverdeling alleen nog voor mannen consistent is. Voor hen geldt ook drie jaar na de eerste meting dat modernere gender- en familiewaarden gepaard gaan met een gelijkere verdeling van het werk binnen het huishouden. Voor vrouwen is dit niet langer het geval. De achterliggende reden is dat de groep jonge moeders hun gender- en familiewaarden niet hebben bijgesteld, maar wel hun betaalde werkuren. Ook de verdeling van het huishoudelijk werk is in de groep jonge ouders minder gelijk dan tijdens de eerste meting (zie figuur 2). Terwijl het krijgen van een eerste kind de ouders dus niet traditioneler maakt in hun opvattingen vindt er in deze groep wel een verschuiving van het betaalde (en onbetaalde) werk plaats, waarbij de vrouwen minder uren betaald gaan werken en vervolgens vaak een groter gedeelte van het huishouden voor hun rekening nemen. Voor moeders van jonge kinderen is het door deze herverdeling van taken minder gemakkelijk in overeenstemming te handelen met hun opvattingen. Het feit dat er voor mannen nog wel een verband wordt gevonden tussen minder traditionele gender- en familiewaarden en een groter aandeel in het huishoudelijke werk duidt erop, dat mannen die een gelijke verdeling van het huishoudelijk werk belangrijk vinden ook na de geboorte van een eerste kind een grotere bijdrage hieraan leveren, ook al werkt hun vrouwelijke partner minder uren in haar betaalde baan.

Foto: pepcapde/Flickr

Deze resultaten bevestigen eerder onderzoek naar de invloed van genderwaarden op het krijgen van kinderen en de verschuiving in de taakverdeling van jonge ouders. Vooral de bevinding dat de werknormen van mannen en vrouwen na de geboorte van het eerste kind in Nederland uit- een gaan lopen is interessant. In hoeverre hier sprake is van een duurzame verandering kan door dit onderzoek niet worden vastgesteld. Resultaten uit Zweden tonen aan dat het gaat om een tijdelijk verlaging van de werknorm van jonge moeders, die na ongeveer vier jaar weer verdwijnt. Of dit ook voor Nederland geldt, waar meer vrouwen in deeltijd blijven werken, moet toekomstig onderzoek uitwijzen.

Katia Begall, Johann Wolfgang Goethe
Universiteit Frankfurt en Amsterdam Centre
for Inequality Studies (AMCIS),
e-mail: begall@soz.uni-frankfurt.de

LITERATUUR:

- Evertsson, M. (2013), The importance of work: Changing work commitment following the transition to motherhood. *Acta Sociologica*, 56(2), pp. 139–153.
- Kühhirt, M. (2011), Childbirth and the Long-Term Division of Labour within Couples: How do Substitution, Bargaining Power, and Norms affect Parents' Time Allocation in West Germany? *European Sociological Review*, 28(5), pp. 565–582.